

8. VEDİA AKDİ

8.1. Tanımı ve meşruiyet

Vedia, terk etmek veya korumak anlamlarına gelen “v-d-a” kökünden türetilmiştir. **Tanımı:** Korumaya ehil bir kişi ile bir malın korunması hususunda yapılan akitir.

8.2. Terimler

Vedia (ودیعة): Emanet etme

Mûdi’ (مُودِع): Emanet veren

Vedî’: (ودیع, مستودع): Emaneti alan, bu kelime emanet edilen şey anlamında da kullanılır.

Mûda’: (مُسْتَوْدَع مُودِع): Emanet verilen mal

8.3. Mahiyeti ve Kuruluşu

Akitler malı elinde bulunduranın oluşan zararın tazmini ile sorumlu oluşu bakımından iki gruba ayrılır. Yani bir mal bir kimsenin elinde akit ile bulunduğu zaman 2 statüde olur.

1- Malı elinde bulunduranın kasıt ve kusuru olmasa da tazmini gerekli kılan akitler :

Bunlara “**daman**” akitleri denir. **Satım (bey) ve icâre, rehin, kasâme ,sulh, karz** akitleri bunun örneğidir.

2- Kasıt ve kusur olmadığında tazmin yükümlülüğü doğurmayan akitler : Bunlara da “**emanet**” akitleri denir. **Ariyet, şirket ve vedia** akdi bu grubun örnekleridir. Yani malı elinde bulunduran kişi nin teaddi ve taksiri olmazsa tazmini lazım gelmez.

Vedia akdi icâb ve kabul ile kurulur. Hanefi ye göre tarafların mümeyyiz olmaları yeterlidir. Vedia akdi lâzım olmadığı için taraflar dilediği zaman akdi feshedebilirler. İcab ve kabul bazen “sana emanet (vedia) ediyorum/ettim” ve “kabul ediyorum/ettim” şeklinde açık ifadelerle ortaya çıkar kimi zaman ise delalet yoluyla gerçekleşir.

Yalnızca icâb ile emanet hakkı hususu tamamlanır. Öyle ki malı gasb edilen gasp edene (gâsıb) “onu sana emanet verdim” derse, artık o mal gasp hükümlerinden çıkar emanet hükümlerine girer. Gasıp bunu kabul etmese dahi gasp hükümlerinden çıkar. Dolayısıyla teaddi ve taksir olmadığı halde telef olursa tazmin sorumluluğundan kurtulur. Dolayısıyla sadece icab ile emanet akti kurulmuş olur.

Emanet akdi delâlet yolu ile de kurulabilir. Bu bağlamda malın emanet edilenin yanına bir şey söylemeden bırakılması veya “bunu vedia olarak bırakıyorum” şeklinde icapta bulunulduktan sonra diğer tarafın bir şey söylemeden sükut etmesi eğer bu sükut taraflardan birine zarar verirse bu durumda akit delâlet yolu ile kurulur.

8.4. Hükmü

Korunmak üzere bırakılan şeyi (mûda') kabul etmek zorunlu değildir. Bir kimse kendisine emanet bırakılan şeyi illâki kabul etmek zorunda değildir. Ancak emanet edilen şeyi şartları taşıyan kişinin kabul etmesi müstehabtır. Çünkü bir insanın ihtiyacını gidermektir. İhtiyaç gidermekte dinimizin güzel gördüğü sevap kazandıran bir davranıştır.

Emanet edilen, vediayi bizzat kendisi koruyabileceği gibi, emanet eden (mûdi') izin vermese dahi ailesinden birileri aracılığıyla da koruyabilir. Çünkü emanet edilen onu kendi malını koruduğu şekilde korumakla yükümlüdür. Bu yükümlülük vediayi muhafaza altına alma (**hırz**) ve otoritesi altında bulundurma (**yed**) ile gerçekleşir.

Vedianın muhafaza yeri (hırz), ister mülk ister kira olsun vedî'in evi ve dükkânıdır. Otoritesi adlına bulundurma (yed) ise, kendisinin, karısının, kocasının, cariyesinin, kölesinin, işçisinin (ecir-i has) ve çocukları bakımından ise yetişkin oğlunun elidir. (DİKKAT-ÖNEMLİ) Eğer buralarda korunmuşsa emanet doğru yerde korunmuştur.

Vedia akdi ile teslim edilen mal emanettir, emanet edilenin (vedî') teaddi ve kusuru olmaksızın vedia telef olursa tazmin ile yükümlü değildir. Vedî', zaruri bir durum olmadıkça emaneti koruması gereken yer ve koruması için yetkilendirebileceği elde muhafaza etmek durumundadır. Zaruret sebebiyle bunun dışına çıkmışsa zorunlu olduğu ölçüde mazur sayılır. Zorunlu olduğu ölçü ortadan kalkmışsa mazuriyette ortadan kalkar. Örneğin evinde çıkan yangından dolayı yanında bulunan emanetleri komşusuna teslim eden vedî', emaneti kendi yanında veya ailesinin yanında koruma yükümlülüğünün dışına çıkmasına rağmen mazur kabul edilir. Bu esnada telef olanlardan dolayı emanetleri tazmin etmesi gerekmez. Ancak yangın sona erdikten sonra emanetleri komşunun yanında tutmaya devam eder ve emanetler telef olursa tazmin etmesi gerekir.

Emanet bırakılanın (vedî') yanında bulunan emanet (vedia) telef olur ve bu durumun vedî'in tecavüz (teaddî) ve kusuru (taksîr) sebebiyle olup olmadığında şüphe bulunursa prensip olarak vedî'in güvenilir oluşuna hükmedilir. Çünkü bir kişinin birisine malını emanet etmesi demek onun güvenilir olduğunu kabul etmesi demektir. Onun güvenilir olduğu sabit hatalı olduğu şüphelidir. Şek ile yakın zail olmaz sözüne göre güvenli olduğuna hükmedilir.

Malını emin bir kişiye vedia olarak verip öldüğümde oğluma teslim et diyen kişi ölür ve emanet edilen (vedî') de malı kişinin oğluna teslim ettikten sonra adamın başka varisleri çıkarsa, vedî' tazmin ile yükümlü olur. Çünkü emanet edilen mal (mûda') adamın ölümüyle bütün varislerin malı olmuştur. Bu nedenle emanet edenin (mûdi') varislerden birine malın verilmesi emri hükümsüz (batıl)dır. Teaddi sayılır. Eğer bu verilen kimse götürür bu malı yerse, saklarsa, göstermezse diğerlerinin hakkı gizlenmiş olduğu için tazminle sorumlu olur.

9. ÂRİYET AKDİ

9.1. Tanımı

Âriyet kullanma ödöncü manasında. “اعار” fiilinden türetilmiş isimdir. “اعار” fiili dolaşma/tedâvül ve nöbetleşe olma anlamına gelir. Niye adına iâre denmiş? Bir adam kendisinin olan malı 3-5 gün 1 ay süre ile kullanıma veriliyor. Sonra tekrar geri alıyor. Sanki nöbetleşe bir kullanım söz konusu. Netice de caiz oluyor. Bir malın iâre olması için

tüketilmeden kendisinden yararlanması gereken bir mal olması gerekirdi. Eğer tüketilerek kendisinden yararlanma söz konusu ise bu karz olur. Yok tüketilmeden kendisinden yararlanılıyorsa aynının tekrar teslim imkânı varsa bu âriyettir.

Hanefî ve Maliki hukukçular âriyeti, “menfaatin bedelsiz olarak temlikî” şeklinde tanımlamışlardır. Menfaatin bedelsiz temlikî olduğuna göre bu iki mezhebe göre âriyet akti ile menfaat mülkiyeti oluşur. Şâfiî ve Hanbelîler ise ariyeti, menfaatin temlikî oluşmaksızın bir ayndan yalnızca yararlanma (intifa) hakkı sağlayan akit olarak tanımlamışlardır.

9.2. Meşruiyeti:

Kur'an iyilik ve takva hususunda yardımlaşmayı (el-Mâide, 5/2) emretmiş ve insanların ihtiyaç duydukları şeyleri onlardan sakınmayı kınamıştır. (el-Mâûn, 107/7). Hz. Peygamber, “kul kardeşine yardımcı olduğu sürece Allah da onun yardımcısıdır” sözleriyle yardımlaşmayı özendirmiş ve Safvân'dan ödünç aldığı zırh örneğinde olduğu gibi ariyet mal almıştır. Dola yısıyla ödünç alma caizdir.

9.3. Terimler:

Âriyet, muâr, müsteâr (العارية) : Ödünç verilen mal

Muâr (المعير) Ödünç mal veren

Müsteâr (المستعير) Ödünç malı alan

İstiâre (الاستعارة) Ödünç isteme

9.4. Mahiyeti

Âriyet Hanefî ve Malikîlere göre bir temlik aktidir. Şafiî ve Hanbelîlere göre ise bir intifa aktidir. Hanefî hukukçulara göre, menfaat, bedelsiz olarak temlik edildiği için ariyet akdi menfaatin hibesidir. Menfaat hibe olmaz ama eğer hibe edilecekse bunun adı âriyet olur. Ariyet akdiyle menfaat mülkiyetinin müsteîre geçti. Peki bunu başkasına ödünç verebilir mi? Hanefî hukukçular verebilir demişler. Çünkü burda menfaat mülkiyeti oluşmuştur. Âriyetin yalnızca bir intifa hakkı olduğunu kabul eden Kerhî ile Şâfiî ve Hanbelî hukukçular müsteîrin ödünç verme hakkını kabul etmezler.

Âriyet, yararlanma ile aynı tükenmeyen elbise, ev, hayvan vb. şeyler hakkında kurulabilen bir akittir. Bu bakımdan tüketilerek yararlanılan şeyleri ariyet (ödünç) vermek mümkün olmaz. Aslının tüketilerek mislinin verilmesini gerektiren akde borç verme yani karz akdi adı veril mektedir.

Îâreyi menfaatin temlikî olarak gören Hanefîler, îâreyi caiz görürler, icareyi caiz görmezler. Çünkü icare bağlayıcıdır. Îâre bağlayıcı değil. Âriyeti bir temlik akdi olarak gören Mâlikîler ise, müsteîrin, belirli bir süre için ödünç aldığı malı, aksi şart koşulmamışsa, kiraya vermesini caiz görmüşlerdir. Çünkü o kadar süre boyunca böyle bir hakkı vardır.

9.5. Akdin Kuruluşu

Hanefîlere göre âriyet akdinin rüknü, diğer akitlerde olduğu üzere, icab ve kabuldür. İcab ve kabul, sarîh şekilde olabileceği gibi delalet yolu ile de olabilir. Diğer hukuk ekollerine göre

ise âriyet akdinin unsurları, ödünç veren (muîr), ödünç alan (musteîr), ödünç mal (müsteâr) ve siğadır.

Bütün mezhepler âriyet akdinin sahih olması için **muîrin** akıllı olması gerektiğini kabul etmişlerdir. Hafiler dışındaki mezhepler ayrıca muîrin baliğ ve reşît olmasını şart koşmuşlardır. **(buraya dikkat)** Hanefiler ise, muîrin baliğ ve reşît olmasını şart koşmamışlardır. Buna göre ehliyeti nakıs olan mümeyyiz küçükler kanunî temsilcilerinin izin ve icazetiyle âriyet alıp verebilirler. **Müsteîrin** ise, icab ve kabulü içeren bir akit ile kendisine teberruda bulunmaya ehil olması gerekir. Buna göre âriyet alanın, tamamen lehte olan tasarrufları sahih olan nakıs eda ehliyetine sahip bir kişi olması yeterlidir. Yani mümeyyiz bir çocuk olması yeterlidir. Yaklaşım farklılığının esasını, âriyet akdinin, yalnızca menfaatin geçici olarak temlikini gerektiren bir akit olması oluşturmaktadır. Hanefiler bu tespitten hareketle âriyeti, ariyet verene mutlak zarar veren bir hukuki tasarruf olarak görmemiş, kar ve zarar ihtimali bulunan satım akdi gibi görmüşlerdir. Bu yüzden de muîrin baliğ ve reşît olmasını şart koşmamışlar. Sadece akıllı olmasını yeterli görmüşler. O zaman nakıs eda ehliyetine sahip kişiler Hanefiler göre hem muîr hem de mustaîr olabilir.

Akdin konusu malın (müsteâr) ise, fiziki varlığı tükenmeden yararlanılabilen bir mal olması gerekir. Burada dikkat edilecek husus, akit ile kazanılan maldan yararlanma hakkının onu tüketmeyi gerektirip gerektirmeyeceğidir. Bu sebeple düğünde takıp geri vermek üzere alınan bilezik âriyet olarak alınmış, satıp bir ihtiyacını karşılamak ve daha sonra mislini geri ödemek üzere alınan bilezik ise borç (karz) olarak alınmış olur.

Akdin dördüncü unsuru olan siğâ irade beyanı olup Hanefiler, hakiki veya mecazi olarak menfaatin temlik anlamına gelen herhangi bir lafızla akdin kurulacağını kabul etmişlerdir.

Akdin kuruluşunun tamamlanması için ödünç malın müsteîr tarafından teslim alınması (kabz) şarttır. Bu şart ayni akitlerin veya teberru akitlerinin ortak şartıdır.

Akdin kuruluşu için âriyet verenin (muîr) ödünç malın ayn (rakabe) mülkiyetine sahip olması şart değildir, menfaat mülkiyetine sahip olması yeterlidir. Buna göre vasiyet veya vakıf yolu ile de olsa kullanılarak yararlanılan bir malın menfaatine sahip olan onu âriyet verebilir.

9.6. Hükmü

Âriyet akdinin sonucu (hükmü) menfaatin bedelsiz olarak süreli olarak temlikidir. Âriyet, müsteîr tarafından kabz edilince bu hüküm kesinleşir. Âriyet bir teberru akdi olduğu için âriyet verenin her zaman vazgeçme hakkı vardır. Bu bakımdan âriyet bağlayıcı olmayan (gayr-i lâzım) bir akittir. Âriyet mal müsteîrin elinde emanet hükümlerine tabidir. Yetki aşımı (teaddi) olması hali dışında tazmin sorumluluğu yoktur. Tazmin şartı ile verilmiş olsa müsteîrin teaddisi yoksa tazmin ile sorumlu olmaz.

Ariyet akdi mutlak veya mukayyet olarak kurulabilir. Bir ariyet akdi, vakit veya yararlanma şekli bakımından sınırlandırılmışsa mukayyed ariyet olur. Bir ariyet akdi vakit ve yararlanma şekli bakımından kayıtlanmamışsa mutlak ariyet olur. Böyle bir ariyet akdi müstîre meşru yararlanma şekillerinin tamamıyla yararlanma hakkı verir. Ancak bu mutlak hak, kullanım

zamanı ve şekli bakımından örf ile sınırlandırılmıştır. Bir eşyayı mutlak ariyet akdi ile ödünç alan kişi bunu ya kendisi kullanır veya başkasına kullandırır. Kendisi kullanmışsa başkasına kullandırma hakkı yoktur.

Ariyet akdinin bağlayıcı (lâzım) bir akit olmayışının sonucu olarak bina inşası, ağaç dikimi veya ziraat için verilen bir arazi ödöncünde de rüçü etmek caizdir. Âriyet veren ödöncünü geri istediğinde (rüçü) müsteîr başkasının mülkünü işgal etmiş bir kişi konuma düşer. Bu sebeple araziyi boşaltması gerekir.

Yararlanma süresi boyunca âriyet malın yem ve yakıt gibi masrafları müsteîre aittir. Şafî ve Hanbelilere göre ise kullanım esnasında gerekli olan masraflar ödünç verene (muîr) aittir. Ariyetin iade masrafları, onu yararlanmak için teslim alan ödünç alana (müsteîr) aittir. (Hanefilere göre)

Ödünç veren (muîr) ile ödünç alan (müsteîr) akdin vakti, menfaatin mahiyeti, yeri ve şekli bakımından ihtilaf ederlerse, tarafların iddialarını ispatlayacak bir delil ortaya koymaları lazım. Koymamaları halinde, söz yemin ile birlikte ödünç verenin (muîr)dir. Çünkü yararlanmayı haklı kılan izin ondan sadır olmuştur. Bu durumda ariyetin süresi, onun ikrar ettiği kadardır. Ödünç alanın (müsteîr), ödünç verenin ikrar ettiğinden fazlasını izinsiz kullandığına ve tazmin etmesi gerektiğine hükmedilir.

10. VEKÂLET AKDİ

10.1. Tanımı ve meşruiyeti

“v-k-l” filinden türetilmiş bir isim olan vekâlet, güvenmek ve yetkilendirmek anlamına gelir. Fıkhi bir terim olarak ise, “koruma ve hukuki işlem kurmaya (tasarruf) vekili yetkilendirmek” veya “belirli bir hukuki işlemde başkasını kendi yerine koymak” şeklinde tanımlanmıştır. Vekâlet, vekilin müvekkile ait bir iş ve hizmeti, hedeflenen sonucun gerçekleşme sorumluluğunu üstlenmeden yapma edimi ile borçlanması sonucunu doğuran akittir. Vekil müvekkili adına bir işle sorumlu olur.

Vekâlet, kitap, sünnet ve icma ile sabit bir akittir. Caizdir. Fakihler, Nisâ, 4/6 ayetinde yetimler; Bakara 2/282. ayette sefih, zayıf ve yazma bilmeyenler hususunda velilere yetki tanınmış olmasını, “öncelik” kaidesine göre değerlendirmiş ve kişinin malı hakkında tasarrufta bulunmak üzere başkasını yetkilendirmesinin öncelikle caiz olduğu sonucuna varmışlardır. Kehf ashabının ortak oldukları bir parayı kendilerine yiyecek almak üzere içlerinden birine verip şehre göndermeleri ise vekâletin şer’u men kablena türünden delilidir. Yine Hz. Yusuf’un Mısır azizine söylediği “Beni hazinelerin üzerine yetkili kıl, muhakkak ben bilgili bir koruyucuyum” “beni hazinelere vekil kıl” şeklinde tefsir edilmiştir. Aile birliğini korumak için tarafların ailelerinden bir hakem tayin edilmesini emreden Nisa, 4/35. ayette yer alan hakem kelimesi, vekil olarak anlaşılmıştır. Vekâletin caiz oluşu hakkında Hz. Peygamber’in tatbikat örnekleri de bulunmaktadır. Hz. Peygamber’in bir rivayette Urve el-Barikî’yi diğer bir rivayette Hakîm b. Hizâm’ı satın almaya vekil kıldığı, Amr b. Ümeyye ed-Damrî’yi nikâh hususunda vekil tayin ettiği nakledilmiştir. Ayrıca Hz. Peygamber çağından günümüze kadar itiraz edilmeksizin insanlar arası ilişkilerde vekâlete yer verilmiş olması, vekâletin cevazı üzerinde ortak bir uzlaşının bulunduğunu göstermektedir.

10.2. Mahiyeti

Akit ehliyetine sahip kişiler ihtiyaç duydukları akitleri kendileri kurabilirler. Bu sebeple vekâlet akdi, aksi fesadı doğuracak şekilde din ve dünya yararlarını tedarik etmek için meşru kılınan “darûriyât” türü bir maksada yönelik değildir. Çünkü insan kendisi de yapabilir. Ama vekâlet temelli terkedilirse bazı işlerde zorlanırlar. Eğer vekâleti caiz görmezsek bir kişi bu kadar işi çok zor yapar. Hayatta bazı zorluklar ortaya çıkar. O yüzden hâci düzeyde bir ihtiyaç olarak tevfiz edilir.

Vekâlet akdinde vekil, doğacak riski üstlenmeksizin bir iş ve hizmeti vekâlet verenin menfaatine ve iradesine uygun olarak yerine getirme yükümlülüğü altına girer. Ancak bu yükümlülük, vekâlet akdinin her iki tarafından gayrı lazım bir akittir. Hem vekil hem müvekkil akti tek taraflı feshedebilir. Her iki tarafın akdi tek taraflı feshe yetkili olması vekâlet ile vekilin ücrete hak sahibi olmaması sebebiyledir. Bu tür vekalet teberru niteliğindedir. Vekâlet akdi ücret karşılığı da kurulabilir. Ücretin akit esnasında şart kılınmasıyla vekil ücrete hak sahibi olur. Bu durumda ise vekâlet akdi icare akdine döner ve bağlayıcı (lâzım) bir akit olur.

10.3 Kuruluşu

Hanefi fakihlere göre vekâlet akdinin rüknü icab ve kabulden ibarettir. Diğer hukuk ekollerine akdin unsurları icab-kabul, taraflar ve akdin konusundan oluşmaktadır. Vekâlet akdi özelinde bu unsurlar müvekkil, vekil ve vekâletin konusu (mekûl fih/bih) den oluşmaktadır.

Müvekkil: Vekâlet veren kimsedir. Vekâlet akdinin taraflarından olan müvekkilin vekâletin konusu üzerinde tasarrufta bulunma ehliyetine sahip olması gerekir. Yani kendisinin o işi yapması lazım gelir. Bu husus fıkıh ekolleri arasında ittifak edilen bir noktadır. Tam ehliyetsiz oldukları için gayrimümeyyiz küçük ile akıl hastası (mecnûn) vekâlet vermeye ehil değildir. Mümeyyiz küçük ve bu hükümde değerlendirilenler ise, hibe ve sadaka gibi mutlak olarak kendisi için zarar sayılan akitleri kurmak üzere velisi izin verse dahi vekil tayin edemez. Mutlak olarak yararına olan işler için verdiği vekâlet yetkisi caiz; yarar veya zararına olabilecek hususlardaki vekâleti ise velinin izin ya da icazeti ile kurulur.

Vekil: Hanefi hukukçulara göre vekilin, akıllı ve temyiz kudretini haiz olması yeterlidir, baliğ ve reşit olma şartı da yoktur. Mümeyyiz küçüğün vekil olarak tayini halinde kurduğu akdin bağlı hükümleri müvekkiline aittir. Bir mal teslim edilecekse müvekkil teslim edecek. Bir ayıp çıkarsa o ayıbın hukuki işlemlerini müvekkil takip edecek. Diğer mezheplere göre vekilin yetkilendirildiği tasarruflardan men edilmemiş olması gerekir. Yani yetki verilen tasarrufları bizzat kurmaya ehil olması gerekir. Bu şekilde vekil ile müvekkil için aynı şartlar aranmış olmaktadır. Yani bunlara göre akıllı ve bâliğ olmuş olacak. Hanefiler ise baliğ olma şartını aramadıkları için temyiz kudretine sahip küçüğün vekil tayin edemeyeceği bir hususta vekil kılınabileceğini kabul etmişlerdir. Yani siz mümeyyiz bir çocuğu hibe etme hususunda vekil tayin edemezsiniz. Ama hibe teslim alma hususunda vekil tayin edebilirsiniz. (Hanefilere göre) Hanefilere göre mümeyyiz çocuk hibe ve sadaka gibi vekil tayin edemeyeceği hususlarda vekil olarak görev yapabilir. Hanefi mezhebinde vekilin erkek, hür ve Müslüman olma şartı yoktur. Ancak Hac ve kurban gibi ibadetlerin vekâletinde bu ibadetlerin özel şartlarının dikkate alınması gerekir.

Mevkûl bih: Vekâletin sahih olarak kurulabilmesi için konusunun belirli olması da zorunludur. Aslında nerde cehalet varsa orda akit fasit olur. Vekâletin konusunda fahiş cehalet bulu

nursa akit sahih olmaz. Vekâlet bakımından fahiş cehalet akdin konusunun cinsinin bilinmemesidir. Örneğin bana bir hayvan satın al diyerek vekâlet verilmiş olsa fahiş cehalet bulunduğu için akit sahih olmaz. Vekâlet yolu ile alınacak hayvanın bedeli belirtilmiş olsa da akit sahih olmaz. (Mesela al şu 5 bin lirayı bana bir hayvan al denildiği zaman o parayla hangi tür hayvan alınacak bilinmiyor) Çünkü vekil, vekil olduğu şeyi aralarındaki fahiş farktan dolayı yerine getiremez. Basit (yesir) cehalet ise vekalet akdine zarar vermez. Bu tür cehalet vekaletin konusunun cinsinin belirli olmasına rağmen nev'i ve sıfatının bilinmemesidir. Örneğin at almaya vekil kılınan kişinin atın nev'ini ve sıfatını bilmemesidir. Basit cehalette semen belirlenmemiş olsa dahi akit sahihtir. Çünkü vekil, müvekkilin haline göre satın alınacak malın nev'i ve sıfatını belirleyebilmek görevini ifa edebilir. Vekaletteki cehalet fahiş cehalet ile basit (yesir) cehalet arasında yer alan bir düzeyde de bulunabilir. Bunun örneği, bir kişinin bir ev satın almaya vekil kılınmasıdır. Bu tür vekâlette bedel belirlenmişse vekâlet sahih, belirlenmemişse sahih değildir. Birisi bana bir ev al demişse ve de mesela 100bin liralık olsun derse mesele anlaşılır. Ama para belirtmemişse farklı fiyatlarda evler mevcut olduğu için fark var.

Vekâlet akdinin konusunun tasarrufu şer'an caiz bir hususta olması gerekir. Bu sebeple, adam öldürme, gasp, hırsızlık gibi bir hususta vekâlet caiz olmaz. Satım, icare, sarf, ariyet, karz, rehin, şirket gibi bütün meşru akitlerde vekâlet caizdir.

10.4. Çeşitleri

10.4.1. Kuruluş Şekli Bakımından Vekâlet Çeşitleri

10.4.1.1. Ta'liki Şarta Bağlanan Vekâlet:

Bir vekâlet akdinin kuruluşunun henüz meydana gelmemiş bir şarta bağlanmasıdır. Örneğin kendisine karşı henüz dava açılmamış bir kişinin bir avukata “bana dava açılırsa vekilim sensin” şeklinde icapta bulunması ve avukatın bunu kabul etmesi şeklindeki vekâlettir. Falan tüccar geldiğinde filan aracımı ona satman üzere seni vekil kıldım şeklindeki vekâlet akdi de muallaktır. Vekâlet ta'liki şartı kabul ettiği için bu şart olduğundan vekâlet akdi de kurulmuş olur.

10.4.1.2. İzafi Şarta Bağlanan Vekâlet:

Vekâlet akdinin yürürlüğünün ileri bir zamana bağlanmasıdır. Nisan ayı geldiğinde hayvanlarımı satmaya seni vekil ediyorum diyerek kendisiyle vekâlet akdi yapılan bir kişi nisan ayı geldiğinde bu hayvanları vekâleten satmaya yetkili olur.

10.4.1.3. Mukayyed Vekâlet

Vekâletin belirli bir şart ile kurulmasıdır. Bir malı belirli bir fiyata satmaya vekil kılmak gibi. Şu arabayı 30 bin liraya satmaya seni vekil kıldım gibi.

10.4.1.4. Mutlak Vekâlet

Bir vekâlet akdinin herhangi bir ta'liki, takyidi ve izafi şarta bağlanmadan kurulmasıdır. Bu durumda akdin kuruluşunun kendisine bağlandığı bir şart bulunmaz. Yürürlüğü gelecek bir

zamandan başlatılmaz ve vekilin vekâletin konusu üzerindeki tasarrufu ilave bir şart ile sınırlandırılmaz. Yani sen vekilsin dediği zaman adam onun vekili olur.

10.4.2. Kapsamı bakımından vekâlet

10.4.2.1. Umumi Vekâlet

Kapsamı bakımından vekâlet i ikiye ayırıyoruz. Mutlak vekâletle umumi vekâleti birbirine karıştırmayın. Mutlak vekâlette ta'liki, izafi, takyidi bir şart olmaksızın kurulan vekâlete mutlak diyoruz. Ama bir vekâlet mutlak olsa dahi 2 şekilde olabilir. Yani ya umumi olur. Ya hususi olur. Kapsam bakımından vekâleti iyi değerlendirmek gerekir. Bir konu belirtilmeden bütün hukuki tasarruflarda bir şahsı yetkilendirmeye umumi vekalet adı verilir. **Buraya dikkat Bu durumda vekil teberru niteliği taşımayan her hususta müvekkili adına işlem tesis eder. Vakıf, hibe, sadaka gibi yapabilir. Vakıf, hibe, sadaka yapamaz. Çünkü teberrudur. Boşama gibi tamamen şahsi bir hususta ise tasarrufta bulunamaz.** Dolayısıyla bunlar umumi vekâletin kapsamına girmez. Onun dışındakilerin hepsi girer.

10.4.2.2. Hususi Vekâlet:

Belirli bir konu için verilen vekâlettir. Örneğin, belirli bir arabanın, evin, dükkânın kiraya verilmesi veya satılması hususunda verilen vekâlet hususi vekâlettir. Buna göre belirli bir davada kendisini savunmak üzere yetki vermek şeklindeki “dava vekâleti” hususi vekalettir. Bir borcun îfâsı, bir alacağın talebi veya alım-satım için verilen vekâlet hususi vekâlettir. Bu tür vekil, vekâlet edilen konunun dışında müvekkil adına bir hukuki işlem tesis edemez. Eğer tesis ederse yetkisiz temsilci (fuzuli) olur.

10.5. Hükümü

Vekâlet caizdir. Yeter ki temsile elverişli bütün mali olan ve olmayan hususlarda olsun. Vekâlet akdinin kurulması ile vekil müvekkil adına vekâletin konusu üzerinde tasarruf hakkında sahip olur. Müvekkil vekilin tasarruflarını bazı kayıtlarla sınırlamışsa vekil bu sınırlara uymak zorundadır. Bu sınırı aşarsa fuzuli konumuna düşer. Ancak müvekkil vekil atama yetkisi verirse veya “görüşünle hareket et” şeklinde umumi vekâlet verirse vekil atayabilir. Onun yaptığı tasarruflar müvekkil adına yapılmış ve geçerlilik kazanmıştır.

Peki vekil müvekkili adına yaptığı işlemi vekil sıfatıyla yaptığını söylemek zorunda mı? Nikâh akti dışındaki akitlerde söylemek zorunda değil. Kendi adına yapıyormuş gibi yapar. Ama işlem müvekkili adına gerçekleşmiş olur. Satım/satın alma ve kira akdi gibi işlemlerin sonucunda doğan malın teslimi, bedelin kabzı, ayıp muhayyerliği gibi akde bağlı hak ve ödevleri ifa etmekle yükümlü olur. Bu hüküm Hanefilere göredir, Şafî’ye göre bu akitlerin bağlı hükümleri müvekkile aittir. Ona göre bağlı hükümler akdin hükmüne tabidir, bu hüküm de mülkiyettir. Mülkiyet müvekkil ile ilişkili olduğuna göre tevâbi’ de ona aittir. Nikâh, muhâlaa, amden öldürme suçunun sulh bedelinin tespiti gibi hususlarda ise, vekil adına işlem yürüttüğü (Kendisinin vekil olduğunu müvekkili adına işlem yürüttüğünü bildirmesi gerekir. müvekkili belirtmek zorundadır.) Çünkü burada ki talep-menfaatler birbirinden farklıdır. Vekil bu tür bir akit kurduğunda akdin hak ve ödevlerinin takibi müvekkile ait olur. Bu tür

akitlerde vekil, resul (elçi) konumundadır. Hibe, sadaka, ariyet, vedia, rehin, karz akitlerindeki vekil de resul hükmündedir. Yani müvekkili adına verilen görevi elçilik yapmak suretiyle ifa etmektedir. Resul sıfatıyla yapılan bütün işlemlerde akdin bağlı hükümleri müvekkile ait olur.

Vekil vekâlet yetkisini kullanırken emin konumundadır. Alım-satım veya kabz sonucu vekilin elinde bulunan mal vedia hükmündedir. Bu sebeple teaddi ve taksiri olmadan telef olduğunda tazmin sorumluluğu yoktur.

Vekilin eli müvekkilin eli gibidir. Bu sebeple şayet vekil olarak satın aldığı mal müvekkile teslim etmeden elinde telef olursa müvekkilin malından telef olur. Diyelim ki bir araba aldı. Vekile teslim edecekti. Fakat giderken bir araba geldi ve arabaya vurdu. Zarar verdi. Burda vekil tazminle sorumlu olmaz. Çünkü vekilin eli müvekkilin eli hükmündedir. Satın alma vekili ödemeyi kendi malından yapmışsa müvekkile rücu edebilir ve ödediğini almak için malı hapsedebilir. Hapsettiği bu mal telef olursa Ebu Yusuf'a göre rehin hükümlerine tabi olarak tazmin eder, Ebu Hanife ve Şeybanî'ye göre ise mebi'in tazmini hükümlerine tabidir.

Müvekkil iki kişiye birden vekalet verse bu kişilerin birinin tek başına tasarrufta bulunması yani vekaleti ifa etmesi sahih olmaz. Bu hükümden borcun ve vedianın teslimi veya bir davada vekalet gibi akitler istisna edilmiştir. Bunlarda tek bir vekilin vekaleti ifa etmesi caiz olur.

10.6. Vekâletin sona ermesi

1. Vekalet vekilin çekilmesi veya müvekkilin azletmesi ile sona erer. Vekâletin bu şekilde son ermesi başkasının hakkı ile ilişkilenecek olması şartına bağlıdır. Başkasının hakkı ile ilişkilenecekse orda ki vekâlet sona ermez. Rehinin kabzıyla ilgili örnekler burda da geçerli.
2. Süreli olan vekalet sürenin sona ermesi, bir işin veya işlemin yerine getirilmesine bağlı vekalet ise işin veya işlemin yapılması ile sona erer. Seni 3 aylığına vekil ettim 3 ay doldu vekillik bitti.
3. Müvekkilin veya vekilin hakiki veya hükmü ölümü ile vekalet sona erer. Hükmi ölüm, irtidat ederek darulharbe iltihak etmesinin mahkeme kararı ile tescil edilmesi veya mefkud olup ölümüne mahkemenin karar vermesiyle sabit olur.
4. Müvekkil veya vekilin vekâlet için gereken ehliyetlerini kaybetmeleri halinde vekalet sona erer. Örneğin müvekkilin delirmesi (cünûn) gibi.
5. Vekalet ortaklıktan kaynaklanıyorsa ortaklığın sona ermesiyle vekalet sona erer.
6. Müvekkilin vekalet verdiği işi kendisinin yerine getirmesi ile vekalet sona erer (batıl olur).